

MONTSERRAT BECH CAMPS I EL MÓN BIBLIOTECARI CATALÀ

Montserrat PRAT SERRA
Biblioteca de Catalunya

«No estem units a una comunitat pel fet que visquem a la terra natal, ni pel contacte que mantenim en les relacions socials i comercials, sinó principalment gràcies a una dependència espiritual... Ens trobem els uns amb els altres mitjançant una llengua que és una cosa completament diferent d'una mera eina de comunicació natural; perquè, en la llengua, ens parla el passat, les forces influeixen sobre nosaltres i es tornen poderoses de seguida, perquè són forces a les quals les institucions polítiques no poden donar cabuda ni posar barreres. Entre les generacions s'estableix una relació singular; sospitem que al seu darrere hi ha una cosa que impera i que gosarem anomenar *l'esperit de la nació*.»

Hugo von Hofmannsthal: *L'escritura com a espai espiritual de la nació*. Discurs dedicat a Karl Vossler, 1927.

Des de les pàgines d'*Estudis Romànics*, i amb motiu del Centenari del 1r Congrés de la Llengua Catalana (1906), de la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Biblioteca de Catalunya, i avui, del Centenari del naixement de Ramon Aramon i Serra (1907), ens ha semblat útil esmentar aquestes institucions i mantenir el record dels qui ja no hi són, però que sobreviuen i perduren en la memòria popular gràcies al treball quotidià, il·lusió i iniciativa dels ciutadans.

Montserrat Bech Camps fou una bibliotecària, professora de català i ciutadana compromesa que va viure els darrers anys del Redreçament, de la Transició i de la consolidació de la Democràcia a Catalunya.

Cal tenir en compte, evidentment, les circumstàncies culturals, socials i polítiques del seu temps, i també del nostre, encara.

És així que, de la seva coneixença i del seu currículum, en podem treure els fils principals que han mogut i mouen encara molts professionals. Són tres: el fil bibliotecari, el de la llengua catalana i el lingüístic, i, endemés, el de la defensa dels drets humans.

Va néixer el 6 d'abril del 1946 a Girona. Va morir a Roses el 26 de maig del 2005. El seu pare, natural de Roses, Esteve Bech i Cusí, era mestre d'escola i cosí de Salvador Dalí. L'avi va ser afusellat durant la guerra civil per l'exèrcit franquista. Havia promogut una escola de teatre a Sant Vicenç dels Horts. Un oncle seu, el Pare Guiu Camps, monjo de Montserrat, va ser investit Doctor Honoris Causa per la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 1999. Actualment, el seu germà (de lletres) i la seva germana (biologia) són professors d'Institut.

El caliu intel·lectual familiar i el fet de viure a Barcelona li van permetre cursar els estudis secundaris i superiors d'una manera normal. Així, va poder accedir i obtenir el Diploma de Bibliotecària a l'Escola de Bibliotecàries de la Diputació Provincial de Barcelona l'any 1966.

L'Escola de Bibliotecàries, però, tenia fama d'exigent en la formació lingüística i coneixement de llengües modernes per part de les alumnes. Per això, Montserrat Bech, paral·lelament, va estudiar francès, italià i alemany a l'Escola d'Idiomes Moderns de la Universitat de Barcelona. Posteriorment, hi va estudiar anglès. Aprofitant els estius, va començar cursos d'occità.

En acabar els seus estudis a l'Escola de Bibliotecàries va iniciar la seva etapa professional. El dia 1 de novembre de 1967, amb caràcter eventual, fou designada per la Diputació Provincial de Barcelona per exercir les funcions de bibliotecària de la Biblioteca Popular de Sallent de Llobregat, adscrita a la Central de Biblioteques Populares (CBP) d'aquesta diputació.

Malgrat les vicissituds històriques i polítiques repressives adverses, al llarg del segle xx l'esperit fundacional inicial mai no es va perdre i les institucions polítiques creades per la Mancomunitat de Catalunya són, encara avui, la columna vertebral de la cultura catalana. Amb planificació cartesiana, la Biblioteca de Catalunya va néixer el 1907, com a biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans. El 1914, després de la creació de la Mancomunitat, es reafirmà el seu paper nacional. El 1915, va sorgir l'Escola de Bibliotecàries de la Mancomunitat de Catalunya (avui sortosament Facultat de la Universitat de Barcelona). I el 1918, es van crear les quatre primeres biblioteques populars, una a cada província catalana. El 1918, la població de Sallent va tenir el privilegi d'obtenir-ne una.

Montserrat Bech va ser conscient de la importància de la seva professió i del destí i lloc designat. Les bibliotecàries havien heretat i assumit el concepte de sacralització de la cultura. En aquells anys, la professió era vocacional, gairebé exercida amb litúrgia. L'Escola de Bibliotecàries fou creada dins del Noucentisme, però recordem que el Modernisme regeneracionista anterior comportava uns elements mífics, sincrètics, dinàmics, amb una força expansiva que va travessar el temps i va perdurar, malgrat els cànons noucentistes.

A Sallent, el 1967, les bibliotecàries que van precedir Montserrat Bech, havien iniciat, en primer lloc, una renovació arquitectònica de l'edifici (un antic temple noucentista precedit d'uns extensos jardins als quals s'arribava després d'un llarg camí iniciàtic). Les primeres biblioteques inaugurades portaven l'empremta noucentista acordada per la Mancomunitat: un sistema de signes i símbols que marcaven l'arquitectura, la decoració interior, el mobiliari, el fons bibliogràfic (un lot fundacional seleccionat segons el cànon vigent). Les regien un personal idoni format obligatòriament a l'Escola de Bibliotecàries.

En segon lloc, s'havia realitzat una remodelació de la Biblioteca de Sallent, intensificant la seva presència dins de l'àrea de la població cívica, amb una important gestió i extensió cultural, pensant ja en el cinquantenari de la seva creació. La Biblioteca va ser escenari de conferències, impartides per personalitats importants. Va poder organitzar i col·laborar amb grups locals, i es van fer recitals de Nova Cançó, sessions de teatre i de cinema. Pel setembre del 1967, Sallent comptava, gràcies al suport logístic de la Biblioteca Popular, amb un cineclub propi. Els cineclubs eren aleshores els fòrums més avançats democràticament.

En arribar a Sallent, les condicions eren òptimes. Montserrat Bech va treballar sota les orientacions i ordres de la Central de Biblioteques Populares de la Diputació de Barcelona, amb Maria Antònia Cot. Aquesta bibliotecària, juntament amb d'altres que ocupaven llocs i càrrecs a la Biblioteca de Catalunya i a l'Escola de Bibliotecàries, era deixeble directa de Jordi Rubió i Balaguer. El mestratge que aquestes deixebles transmetien era fonamentalment bibliotecari i tècnic, i també formatiu, pel que fa referència a la cultura catalana, encara que coneixien l'erudició filològica i humanística del Dr. Rubió.

Cap a meitat dels seixanta –iniciat el Redreçament lingüístic–, el Dr. Pere Bohigas i Balaguer de la Biblioteca de Catalunya, Maria Antònia Cot i la Diputació de Barcelona van fer possible que s'impartissin classes de llengua catalana a les Biblioteques Populares de la Província de Barcelona. Els resultats es poden consultar als *Anuarios de la Biblioteca Central y de las Populares y especiales*.

Durant la seva estada a Sallent, Montserrat Bech va poder començar, així, un segon camí, que ja no abandonaria: la seva formació filològica i, a la vegada, l'ensenyament de la llengua catalana als adults. A partir d'aleshores, el fil bibliotecari va ser el cos. El lingüístic i la llengua catalana, l'ànima. Montserrat Bech ben aviat va optar per fer seva la llengua catalana com a segona eina professional.

Ja en aquest nou camí es va preocupar d'obtenir els certificats que aleshores calien per a l'exercici de «mestre de català»: el 1969, va assistir a un Curs de Llengua Catalana a l'Escola de Bibliotecàries, impartit pel Dr. Pere Bohigas i Balaguer. El 1972 va obtenir el certificat (grau elemental) de la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC). Posteriorment, començada la Transició, va aconseguir el certificat per a l'ensenyament de la llengua catalana a l'Educació General Bàsica, que atorgaren a partir del 1977 conjuntament les màximes institucions acadèmiques: la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona, els Estudis Universitaris Catalans i l'Institut d'Estudis Catalans.

La culminació de la formació lingüística de Montserrat Bech va ser l'obtenció, el 17 de maig de 1978, del títol de Llicenciat en Filosofia i Lletres, Secció de Filologia Romànica, subsecció Catalana, per la Universitat de Barcelona. Els seus coneixements lingüístics, els aplicà en la praxi professional diària.

Reprenem el fil de la seva actuació a Sallent. Montserrat Bech, a més del treball tècnic, i de la coordinació dels cursos de llengua catalana, va mantenir la línia de difusió cultural de la seva predecessora. Els dies 14 i 15 de setembre del 1968, es van celebrar les Noces d'Or de la Biblioteca de Sallent. Segons consta a l'*Anuario* de 1968, a l'acte, a més del personal bibliotecari i autoritats, hi va assistir l'Excm. Sr. President de la Diputació Provincial de Barcelona, José M. de Muller y de Abadal, que el va clausurar fent referència a la trajectòria històrica i importància de les biblioteques catalanes. També va esmentar les classes de català a les biblioteques, fent constar l'interès de la Diputació en la continuïtat d'aquestes classes i en la formació de nous professors. Aquest President va ser un dels primers impulsors de la restitució de l'autèntic nom a la Biblioteca de Catalunya, nom que se li havia manllevat el 1939. Ho havia promès en el llit de mort al seu oncle, Ramon d'Abadal i de Vinyals. Malgrat la dictadura franquista, la Diputació de Barcelona conservava encara el poder aglutinador i cohesiu davant de les quatre províncies catalanes i es considerava hereva de la Mancomunitat de Catalunya.

El dia 1 de març del 1969, Montserrat Bech deixa el caràcter eventual i comença a prestar serveis com a bibliotecària en propietat. Va romandre a Sallent fins al 30 de gener de 1970.

Posteriorment, va passar a inaugurar i treballar a la Biblioteca Popular de Sant Adrià del Besòs. Va organitzar novament cursos de català, per a infants i adults, d'acord amb la C.B.P. També es dedicà a la difusió cultural: visites culturals dels lectors del barri per conèixer Barcelona. A Catalunya, l'any 1977 es va cloure el Congrés de Cultura Catalana, convocat per la Pasqua del 1975. Durant aquest període, la Biblioteca hi va participar amb actes diversos i Montserrat Bech hi va col·laborar també a títol personal. Aquest Congrés va permetre elaborar als ciutadans i institucions uns dossiers pluridisciplinaris i crítics, que la Generalitat de Catalunya, en ser restaurada, va fer seus, ja que no tenia d'altres fonts de referència democràtiques.

El 1982 va començar a treballar a la Biblioteca de Catalunya. El 2 de desembre del 1996 va ser adscrita com a titular de la Sala de Consulta de Reserva. Ja des del començament, aques-

ta sala va ser el seu petit regne, el seu petit laboratori, on podia servir, informar i ajudar els lectors. En aquesta secció, es treballava amb molt de rigor, una gran cura, una gran responsabilitat; es necessitava un ampli ventall de coneixements especialitzats en els fons documentals de la nostra cultura.

Ara, per enllaçar els esdeveniments, cal retrocedir uns anys. Després d'acabar l'etapa de Sallent, el fet de residir a Barcelona i treballar a Sant Adrià del Besòs li va permetre plantejar-se i iniciar els estudis universitaris. Pel setembre de 1969, a la Universitat de Barcelona es va instaurar el Pla Maluquer. La Facultat de Filosofia i Lletres permetia l'establiment de Departaments especialitzats. La primera càtedra de Filologia Catalana del 1965, que havia obtingut el Dr. Antoni Comas, va esdevenir el Departament de Filologia Catalana. Cap al 1972 ja hi havia alumnes que havien finalitzat els estudis de segon cicle i el 1975 ja es llegien tesines i, ben aviat, tesis doctorals de filologia catalana.

A partir del Pla Maluquer, l'autoreciclatge i l'esperit de renovació professional, l'afany de seguir estudis a la Universitat per accedir a un títol universitari va ser un repte per moltes professionals bibliotecàries. Per a la Montserrat Bech, com d'altres, va ser un camí per reconstruir Catalunya i enriquir la societat.

Tota aquesta preparació lingüística li va ser molt útil quan va començar a treballar a la Secció de Reserva de la Biblioteca de Catalunya. La Montserrat Bech hi estava molt integrada, era molt responsable. Per això, cal recordar un altre vessant de la seva formació professional, abans i ja treballant a la Biblioteca de Catalunya. El 1980 va assistir a un curs de Paleografia a l'Escola de Bibliologia de la Diputació de Barcelona, impartit pel Dr. Manuel Mundó; el 1983, a Palma, al VI Curs d'Estiu de Català a Mallorca, impartit per la Universitat de Barcelona, l'Estudi General Lull i la Càtedra Ramon Llull; el 1991, al seminari «Arxius patrimonials, possibilitats de treball», organitzat per la Xarxa d'Arxius de la Generalitat de Catalunya; el 1994, al curs «Els ordes militars» impartit pels Amics de l'Art Romànic, filial de l'IEC, i el 1995, en el curs «Llatí medieval i modern» impartit per l'Associació d'Arxivers de Catalunya. Per altra banda, com que la secció de Reserva de la Biblioteca de Catalunya custodiava i compta amb la Biblioteca Verdageriana, Montserrat Bech assistí als Col·loquis Verdager de Vic durant els anys 1986, 1991 i 1995, organitzats per la Societat Verdageriana i els Estudis Universitaris de Vic.

El 1986, Frederic Marés va donar el seu «Museu del Llibre» a la Biblioteca de Catalunya. Hi va col·laborar un equip de professionals, però Montserrat Bech, per encàrrec del Dr. Manuel Mundó, va ser la interlocutora.

A la secció de reserva, a més de les seves companyes bibliotecàries, algunes deixebles directes encara de Jordi Rubió i Balaguer, i de la nova generació sorgida de la Postguerra, va treballar amb el Dr. Amadeu Soberanas, el Dr. Francesc Fontbona i la Dra. Joana Escobedo.

En el període del Redreçament, i després de temptatives frustrades i ajornades, un nucli de romanistes europeus, universitaris catalans i estudiosos de la llengua catalana, van aconseguir celebrar un col·loqui a Estrasburg del 23 al 27 d'abril de 1968, sota el títol de: «La Linguistique catalane». Més tard els següents col·loquis van permetre crear l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC). Des d'aleshores s'han anat celebrant regularment d'altres col·loquis, amb assistència de catalans i de catalanòfils. L'AILLC i, a més, d'altres associacions de catalanòfils, es van anar relacionant amb els Departaments de Filologia Catalana o de romàniques de les diferents universitats. I el món de la recerca catalana ha anat creixent.

Montserrat Bech va assistir al col·loqui de Basilea el 1976, en ple inici de la Transició. Més tard, als d'Andorra, Roma, Tarragona, Alacant i Frankfurt. Al col·loqui d'Andorra va presentar

un treball de dialectologia molt important referent a la província de Girona i a Roses, on anava sovint: «La vocal neutra final al parlar de Roses», que va ser publicat a les actes del col·loqui.

No cal dir que l'assistència a aquests col·loquis era molt important pel seu treball a la Secció de Reserva de la Biblioteca de Catalunya. Molts lectors de la Biblioteca eren assidus dels col·loquis. Unes relacions recíprocament enriquidores. A diferència d'altres professionals, va optar pel camí dels coneixements filològics, en lloc dels tècnics en biblioteconomia i documentació, la implementació dels quals, com s'ha demostrat, sempre va estar i està condicionada per qüestions polítiques, administratives i econòmiques inaccessibles. Els coneixements filològics li eren útils en la vida laboral. Com una minoria de col·legues que ja havien cursat també els estudis dins del Pla Maluquer, fou una manera personal d'inserir-se en la realitat i transformar-la, amb la iniciativa i el treball quotidià.

Va anar seguint aquest doble camí professional. Avui, en la distància, crec que va ser fidel i va encertar el camí que s'havia traçat, especialment pel que fa al camí lingüístic. Dins de l'estament de la Biblioteca, es prioritzaven les tasques bibliotecàries obligatòries, i això comportava una bona dosi de solitud intel·lectual i moral; organització personal; trencament de motlles i d'estructures, de rutines laborals: estudiar filologia catalana, estudiar a la universitat, quan la nostra carrera no passava de ser una escola especialitzada, estudiar treballant...

Montserrat Bech pertany a una generació i promoció que consolida la tradició bibliotecària i filològica del gran mestre Jordi Rubió i Balaguer, tot obrint un nou front, un front doble, diferent a l'establert el 1939 per les bibliotecàries deixebles del Dr. Rubió, que van lluitar i resistir per transmetre la idea de Catalunya, la cultura catalana i l'amor a la professió de bibliotecària a les noves generacions de la Postguerra. Aquestes deixebles directes tenien i tenen la categoria i formació rebuda en una alta escola superior i no havien estudiat pas a la Universitat. El seu món es va trencar el 1939. Després de la Guerra civil, algunes van treballar en institucions oficials com la Diputació de Barcelona. D'altres en institucions prestigioses de Barcelona. Avui, aquestes bibliotecàries ja estan jubilades o malauradament desaparegudes, però la seva tasca ha estat valuosa i reconeguda per les noves generacions.

A la generació de bibliotecàries formades i que van estudiar abans del 1939, va succeir, una vegada reoberta l'Escola, unes noves generacions i promocions ben marcades i distanciades del cercle Rubió, cercle destinat a les deixebles directes. Són, podríem dir, unes promocions de bibliotecàries anteriors a la Montserrat Bech. Aquestes promocions no van gaudir dels vents intel·lectuals favorables que acompanyaren els anys de Montserrat Bech. Per això, amb el Pla Maluquer, la generació, podríem dir de «les germanes grans», amb molts anys d'exercici, àvida de coneixements, es va llençar a la Universitat per obtenir una llicenciatura especialitzada, d'acord amb les seves inclinacions.

I referent a la seva vida personal, emotiva. Un dia, quan ja treballava a la Biblioteca de Catalunya, Montserrat Bech va conèixer un pintor italià que aleshores residia a Catalunya i s'hi va casar. És en Giovanni Grillo, qui m'ha pregat de remarcar la part desconeguda de Montserrat Bech: una tercera part que fa referència a la seva vida cívica, col·laborant en activitats humanes, humanitàries, a nivell ciutadà, local o internacional. Les seves tasques de solidaritat, en funció del moment històric.

En els inicis de la Transició va tenir molts contactes amb associacions locals, catalanes, cíviques, treballant per a la consolidació de la Democràcia.

En múltiples ocasions va mostrar el seu tarannà després, humanitari (ONG d'Amnistia Internacional, «Médicos sin Frontera», «Brigadas Internacionales de la Paz [BIP]», apadrinament durant 19 anys d'una nena peruana a través de «Ayuda en Acción» de Barcelona).

En la seva etapa final, mantenia llaços d'amistat i molta admiració, amb els professors Joan Veny, Narcís Garolera, Jordi Carbonell, i el seu metge de capçalera, el Dr. Amorós.

El 2002, ja malalta, va obtenir un diploma d'assistent al III Curso de Formación en el Tratamiento de la Enfermedad de Parkinson, impartit al Centre Mèdic Teknon, la qual cosa demostra el seu esperit de lluita.

La malaltia la va minar. Del mes de gener del 1998 al juliol del 1999 va haver de deixar de treballar i presentar la documentació per malaltia comuna. Del juliol fins a la seva mort, el 2005, va poder acollir-se a una malaltia absoluta i irreversible.

El 3 de novembre del 2006, en un homenatge que se li va dedicar a Girona, la directora de la Biblioteca de la Universitat de Girona, Antònia Boix, va pronunciar un breu parlament biogràfic alhora que presentava els llibres de la Biblioteca de Montserrat Bech, donats per voluntat seva i del seu marit a la Universitat.

Per finalitzar, crec que Montserrat Bech va ser una professional valenta i conseqüent. Si el català és avui una llengua d'alta cultura, a les universitats, a la investigació, de relació a l'ensenyament i és el vehicle usual de comunicació del poble, es deu, en bona part, a uns mestres de català que van fer de pont generacional. L'elit intel·lectual va resistir, però el poble català va respondre i va ser també el seu propi protagonista.

Montserrat Bech va lluitar, però va lluitar una mica sola. La solitud és el preu que es paga en tota tasca vocacional. Avui, els seus esforços i els de professionals i mestres anònims han cristal·litzat en camps sòlids de la cultura catalana normalitzada.